

Nr 41.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1935 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.

Genom en den 11 mars 1935 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g **om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § strafflagen.**

Härigenom förordnas, att 5 kap. 2 § strafflagen skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Begår den brott, som fyllt femton, men ej aderton år; då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort. Till straffarbete på livstid må i sådant fall ej dömas.

Är brottet — — — — — ådömas bör.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1935.

Beträffande de skäl, som föranlett förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

5 kap. 2 § strafflagen innehåller bestämmelse om straffnedsättning för lagöverträdare i åldern mellan 15 och 18 år som skola ådömas straffarbete. Straffarbete på livstid skall nedsättas till straffarbete från och med 6 till och med 10 år. Straffarbete på viss tid må nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under 2 månader. Om brottet är belagt med påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen (förlust av vissa medborgerliga rättigheter), skall domstolen pröva »efter omständigheterna», huruvida sådan påföljd bör ådömas.

I motion vid 1934 års riksdag (II: 308) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en revision av gällande bestämmelser angående behandlingen av minderåriga förbrytare med särskilt beaktande av vad i motionen anförts i fråga om straffmyndighetsålder, åtal, häktning och sättet för den brottsliges tillrättaförande.

I utlåtande (nr 32) i anledning av motionen framhöll första lagutskottet beträffande straffmyndighetsåldern att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1918 ifrågasatt huruvida icke den nuvarande straffmyndighetsåldern av 15 år kunde höjas till 16 år, samt att detta spörsmål därefter varit föremål för prövning av särskilda sakkunniga i ett år 1922 avgivet betänkande samt av Kungl. Maj:t i samband med framläggande av en proposition med vissa andra förslag till riksdagen år 1924. Någon höjning av åldersgränsen hade emellertid då icke blivit förordad vare sig av de sakkunniga eller av Kungl. Maj:t. Utskottet anförde härefter.

De uttalanden, som i nämnda sakkunnigbetänkande och proposition hade förekommit i ämnet, ådagalade, att bestämmandet av straffmyndighetsåldern vore en fråga av synnerligen vanskelig natur. Mot den nuvarande åldersgränsen hade anförts, att en femtonåring alltjämt befunne sig på barnets ståndpunkt och fördenskull icke borde underkastas statens straffande verksamhet. Därjämte kunde naturligen göras gällande, att det ofta inträffade, att en person som fyllt 15 år i själva verket icke vunnit den grad av utveckling som lagstiftaren förutsatt. Sistnämnda olägenhet vidlådde dock varje straffbarhetsgräns, som bestämts en gång för alla, och den tidigare i svensk rätt förefintliga möjligheten att i viss utsträckning lämna i domstolens skön att avgöra huruvida straffbarhet skulle anses föreligga eller ej vore för visso förenad med andra mycket betydande olägenheter. Mot den av riksdagen föreslagna höjningen av straffmyndighetsåldern hade återigen enligt utskottets mening anförts synnerligen vägande skäl, därvid utskottet särskilt ville hänvisa till departementschefens anförande uti 1924 års proposition. I detta anförande, till vilket utskottet i allt väsentligt kunde ansluta sig, påpekades bland annat nödvändigheten av att samhället icke berövades erforderliga medel att ingripa mot ungdom uti ifrågavarande ålder, som gjorde sig skyldig till lagöverträdelse. Man torde även böra beakta, att det redan för närvarande icke sällan torde vara förenat med stora svårigheter för barnavårdsnämnderna att tillrättaföra barn i exempelvis 14—15-årsåldern. De utvägar som för sådant ändamål stode till buds vore icke längre så effektiva när barnet i fråga redan nått en viss grad av utveckling, och barnavårdsnämndens ingripande kunde då ofta framstå såsom mer eller mindre meningslöst.

På grund av vad sålunda anförts och med stöd av andra, i utlåtandet närmare angivna skäl förklarade utskottet sig icke kunna förorda någon höjning av den i 5 kap. 1 § strafflagen stadgade straffmyndighetsåldern. I anslutning härtill uttalade utskottet, att utskottet funnit lämpligt undersöka, huruvida icke mildring i den straffrättsliga behandlingen av dem som nyss överskridit ifrågavarande åldersgräns kunde vinnas på annan väg, samt anförde härom.

Utskottet ville erinra om bestämmelsen i 5 kap. 2 § strafflagen, att när den som fyllt 15 men ej 18 år beginge brott straffarbete på livstid skulle nedsättas till sådant straffarbete från och med 6 till och med 10 år, varjämte straffarbete på viss tid finge nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under 2 månader. Den straffnedsättning, som medgäves beträffande brott som beginges under de närmaste åren efter uppnådd straffmyndighetsålder, vore uppenbarligen ett viktigt komplement till regeln att minderårig intill nämnda ålder skulle vara strafflös. Därigenom förminskades de olägenheter som enligt vad förut nämnts alltid följde av en fix straffmyndighetsålder. Bestämmelsen i 5 kap. 2 § strafflagen tillgodosåge dock endast i be-

gränsad utsträckning önskemålet att göra övergången från strafffrihet på grund av minderårighet till straffbarhet vid uppnådda 15 år så smidig som möjligt. Den matematiska straffnedsättningsregel som innehölls i paragrafen måste sålunda understundom leda till mycket obilliga resultat. Såsom exempel därå kunde framhållas, att den som vid nyss fyllda 15 år övat otukt med kvinna under 12 år icke kunde dömas till lägre straff än straffarbete i 2 år, under det att han, om gärningen skulle ha begåtts en eller ett par månader tidigare, förblivit strafflös. Dylika obilliga resultat undginges däremot med den bestämmeelse om straffnedsättning i fråga om minderåriga i åldern 15—18 år som gällde i Danmark. I sistnämnda land finge straffet, utan någon sådan inskränkning som i svensk rätt, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort. Därest en dylik straffnedsättningsregel infördes i 5 kap. 2 § strafflagen i stället för den nu gällande, skulle otvivelaktigt åtskilliga av de synpunkter som anförts för en höjning av straffmyndighetsåldern tillgodoses. Till stöd för en sådan ändring skulle även kunna åberopas, att en dylik möjlighet för domstolen att nedsätta straffet under vad eljest å gärningen följa bort icke vore okänd för den svenska strafflagen. Utskottet ville allenast erinra om bestämmelserna i 5 kap. 6 och 9 §§ strafflagen. Särskilt de skäl som föranlett lagstiftaren att i den förra paragrafen beträffande den som saknat förståndets fulla bruk medge en sådan nedsättning av straffet torde äga motsvarighet när det gällde minderåriga i åldern 15—18 år. Utskottet funne sålunda ur straffmätningssynpunkt beaktansvärda skäl tala för att genom en ändring i 5 kap. 2 § strafflagen giva domstolarna befogenhet att beträffande där omnämnda minderåriga nedsätta det straff som eljest å gärningen följa bort, utan att vara bundna av de nuvarande inskränkningarna i denna del. Därvid skulle uppenbarligen även bibehållas det nuvarande förbudet i paragrafen att döma ifrågavarande minderåriga till livstids straffarbete.

Utskottet övergick därefter till frågan om ökad användning av tvångsuppfostran i stället för straff och kunde för sin del icke finna skäl att i enlighet med önskemål som uttalats i motionen förordna upphävande av den begränsning i möjligheterna att förordna om tvångsuppfostran som för närvarande vore uppställd med avseende å straffets storlek. Utskottet fortsatte.

Utskottet ville emellertid påpeka, att därest den av utskottet ifrågasatta ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen genomfördes, domstolarna för visso icke sällan komme att döma till straff understigande straffarbete i 2 år där de på grund av nuvarande straffnedsättningsregeln i nämnda lagrum icke haft möjlighet därtill. Statistiken visade att även minderåriga i åldern 15—16 år emellanåt dömts till straffarbete över 2 år. Särskilt i dylika fall skulle det uppenbarligen kunna förväntas, att en ändring av 5 kap. 2 § strafflagen i angiven riktning skulle leda till lägre straff. I sådan händelse öppnades även ökade möjligheter för domstolarna att förordna om straffets utbytande mot tvångsuppfostran.

Utskottet anförde vidare att i motionen yrkats, att häktningstvång beträffande minderåriga lagöverträdare borde avskaffas. Härom uttalade utskottet följande.

För närvarande stadgades i 19 § 5. i förordningen om strafflagens införande, att den som misstänktes att ha begått brott, varå straffarbete dock ej under 2 år efter lag följa kunde, skulle i häkte tagas. Innebörden därav bleve beträffande minderåriga i åldern 15—18 år — med tillämpning av nu gällande straffnedsättningsregeln i 5 kap. 2 § strafflagen — att han skulle tagas i häkte när straffet enligt den eljest gällande straffskalan icke kunde understiga 4 år (hälften därav lika med 2 år). Således skulle en person, som nyss fyllt 15 år

och åtalades för otukt med kvinna under 12 år, häktas, enär straffet för sådan gärning enligt 18 kap. 7 § strafflagen utgjorde minst straffarbete i 4 år. Även utskottet funne det mindre tillfredsställande, att minderårig på grund av nu tillämpliga straffskalar understundom skulle ovillkorligen häktas även då det icke kunde befaras att han skulle avvika, undanröja bevisning eller dylikt. Överhuvud torde enligt utskottets mening vissa modifikationer i häktningsreglerna vara påkallade beträffande minderåriga lagöverträdare. Emellertid komme även detta spörsmål att upptagas till behandling av processlagberedningen vid dess arbete å rättegångsreformen. Det torde fördenskull vara mindre lämpligt att nu påkalla någon omarbetning av nämnda regler med hänsyn till de minderåriga. Utskottet återkomme emellertid i detta sammanhang till den förut ifrågasatta ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen. Utskottet hade därvid funnit skäl tala för att giva domstolarna befogenhet att beträffande de i berörda paragraf omnämnda minderåriga nedsätta det straff som eljest å gärningen följa bort utan att vara bundna av de nuvarande inskränkningarna i denna del. Därest en sådan ändring genomfördes bleve i de fall att någon, som fyllt 15 men ej 18 år begått brott, minimum i den straffskala, som skulle tillämpas å brottet, alltid 5 kronors böter. Då obligatorisk skyldighet att häkta enligt 19 § 5. i förordningen om strafflagens införande icke föreläge i andra fall än då lägre straff än straffarbete i 2 år icke kunde följa å brottet, skulle den föreslagna ändringen i 5 kap. 2 § strafflagen även medföra, att häktningstvång enligt nyssnämnda stadgande i förordningen om strafflagens införande icke längre skulle föreligga.

Utskottet framhöll slutligen att den ifrågavarande ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen sålunda torde, enligt vad utskottet i olika sammanhang anför, innebära beaktansvärda fördelar under det att några olägenheter icke syntes vara att befara av densamma. Då den därjämte utan svårighet torde kunna genomföras utan avvaktan å en mera allmän reform av strafflagen, förordade utskottet, att Kungl. Maj:t upptoge denna speciella reform till prövning, och hemställde — med avstyrkande av motionen i övrigt — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 5 kap. 2 § strafflagen, att, när någon som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet finge, med bibehållande av förbudet att döma till straffarbete på livstid, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.

Utskottets hemställan bifölls av kamrarna, i anledning varav riksdagen avslät en den 7 april 1934 dagtecknad skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet därmed.

Utskottet. Förevarande förslag överensstämmer i allo med det förslag om vars framläggande riksdagen i sin förutnämnda skrivelse den 7 april 1934 anhållit.

Utskottet får förty hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 april 1935.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman, Öhman, Anderson* i Hägelåkra, *Klebeck, Svenson* i Eskhult, *Norling** och *Wijkström*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Nilsson* i Antnäs*, *Ryberg* och *Wallerius**, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Rimforsa, *Berg* och *Johnsson* i Kalmar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.